

JAKOB RIGLER

VIDEM OB ŠČAVNICI (OLA 20)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Dolgi vokalizem

i: u: u:
      e: o:
              a:

1.12. Kratki vokalizem

i   u   u
      e   o
              e   a

1.13. Silabem je tudi ɿ (kvantiteta je nejasna, verjetno nevtralizirana), le v neaccentuiranih zlogih pa še ɿ in ɳ (za ɳ v gradivu ni primerov).

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

v   l   m
      j   r   n
              i

1.211. /v/, ki alternira z nezvočnikom f, lahko prištevamo med zvočnike, ker pred njim lahko nastopajo zveneči in nezveneči nezvočniki.

1.22. Nezvočniki

p	b	f
t	d	θ
c	s	z
č	š	ž
k	g	x

1.3. Prozodija

- 1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedah.
- 1.32. Vokali so dolgi ali kratki (v akcentuiranih zlogih). Nejasna je kvantiteta pri ţ in deloma tudi pri ę v poziciji pred j.
- 1.33. Govor ne pozna tonemske akcentuacije.
- 1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje dva akcenta ('V:, 'V) in neakcentuirano kračino (V).

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom. /u:/ ne nastopa v vzglasju (dobi protetični v).
- 2.12. Navedeni kratki vokali nastopajo pod akcentom; v neakcentuirani poziciji nastopi /i/ namesto /u/ in /e/, le pri nekaterih informatorjih se včasih še dobi /e/ tudi v neakcentuirani poziciji. /u/ ne nastopa v vzglasju (dobi protetični v).
- 2.13. ţ, l, ɳ ne nastopajo ob vokalih, l in ɳ tudi ne v akcentuiranih zlogih.

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

- /j/ ima ne pred vokalom varianto [i], razen tega že [j] sam ni izrazito spriantičen — 'ja̯ice'.
 /n/ ima pred velari varianto [ŋ] — 'te:ŋki'.
 /l/ nastopa samo v intervokalični poziciji in za vokalom v izglasju.

- 2.211. Zvočniki ostajajo zveneči v vseh pozicijah, le /v/ se asimilira sledečemu nezvenečemu nezvočniku in da /f/.
- 2.212. Zvočnik /v/ ne nastopa v izglasju, ampak tam alternira z nezvočnikom /f/.

2.22. Nezvočniki

- 2.221. Po zvenečnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku.
- 2.222. Zveneči nezvočniki ne nastopajo v izglasju, ampak imajo tam svoje nezveneče pare.

- 2.223. /x/ ima v intervokalični poziciji varianto [χ] — x'lə:t, t'xɔ:r, 'ɔrix, ɔ'reχ:a, 'bu:χe.
- 2.23. Podvojeni konzonanti (ki nastopijo zaradi vokalne redukcije in na morfemski meji) se lahko izgovarjajo podaljšano — 's:estrɔj 's sestro', 'bɔ:t:e 'bodite'.

2.3. Prozodija

- 2.31. Akcent na kratkem vokalu v zadnjem zlogu večzložnic je izjemen (v akcentskem tipu oral pri glagolih — ɔ'ra 'oral', smi'ja 'smejal'). Drugih omejitev glede akcentskega mesta ni.
- 2.32. Dolgi vokali lahko nastopajo le pod akcentom. Distribucija dolgih in kratkih vokalov glede na mesto v besedi ni omejena.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi vokalizem

- i: ← i: — 'si:n, sɔ'li:, 'pi:šen, 'i:vje
 u: ← u: — k'lū:č, me'tu:l, k'lū:n
 ɔ: ← ɔ: — 'pu:š 'polž', 'bu:χ:a
 ɛ: ← e: — je'se:n
     ← ě: — ž'lě:p, 'lě:ze, s've:ča
     ← ę: — 'rę:p
     ← ə: — 'mę:x, rę'gę:l
 ɔ: ← o: — g'nɔ:j, kɔ kɔ:š
     ← ɔ: — k'lɔ:p, gɔ'lɔ:p
 ą: ← a: — ɔ'bą:t, g'lą:va, 'mą:čka
     ← izjemoma ə: — 'čą:st, 'lą:š

3.12. Kratki vokalizem

- i ← i — 'nit, 'riba, i'mę:, 'lętina
     ← neakcentuiranega u — li'pi:na, vil'ją:k 'ulnjak'
     ← neakcentuiranega ě (kot varianta nekaterih informatorjev, nekateri imajo še ę) — 'medvit, sti'ni:ca, 'kɔ:dilɔ'
 u ← akcentuiranega u (tudi če je pozneje prišel pod akcent) — 'bułekf,
     'kuščar, 'lučki

- u ← ! — 'pun, pø'gutne, 'jabuka, žu'čák 'rumenjak'
   ← akcentuiranega o v poziciji pred nazalnim konzonantom (nedosledno)
     — 'gunin 'gonim', 'kuj 'konj'
   ← u v onomatopejskih besedah — 'kukavica, 'kuka
- ɛ ← akcentuiranega ě (tudi če je pozneje prišel pod akcent) — b'reza,
   'dět, 'cěpič
   ← neakcentuiranega ě (kot varianta nekaterih informatorjev, drugi imajo
     že i) — 'kɔ:dělø
   ← akcentuiranega e, ɛ, ə (tudi če je pozneje prišel pod akcent) v poziciji
     pred nazalnim konzonantom (variantno) — 'žěna~'žena, v'zemen~
     ~v'zemen
- o ← o — 'xodin, 'kɔš, d'nø, š'korc, 'otpore, kɔ'bilica, 'jagoda, o'kɔ:, 'pismø
   ← o — 'gøba, 'sestrø, 'møški
- e ← e — 'zelje, 'medvit, prepe'lica
   ← ɛ — 'zet, pe'šica, 'tele, 'mexka
   ← ə — v'zemen (poleg v'zemen zaradi m), 'pes, 'kosec
- a ← a — k'rava, 'jagoda, 'dělat, ap'ri:l
   ← l, če ni bil pred vokalom ali j (vendar pri končnem skoraj izključno
     samo pri opisnem deležniku, ker ga je drugod izpodrinil analogični
     1) — 'teaci 'telci, telički', v'rě:ačina 'vrelčina, vrelec, izvir',
     c'vea in c'veja 'cvetel'

3.13. ř: oz. ř (glej 1.13 in 1.32) ← ř: in akcentuiranega ř

- ř ← neakcentuiranega ř
   ← v izjemnih primerih zaradi redukcije vokala ob r — žř'bě:
   ! ← v izjemnih primerih zaradi redukcije vokala ob l in v tujkah — na
     sp'røtljte 'na sprotiletje, spomladí'
   ň ← v izjemnih primerih zaradi redukcije vokala ob n in v tujkah —
     kɔ'pi:šňca, z'digňte.

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

- v ← w pred vokalom ali zvenečim konzonantom
   ← kot protetični glas
- j ← j
   ← n z izjemo intervokalične pozicije in izglasja — 'jiva, p'rě:dja
- l ← l pred vokalom ali j (prim. še 3.12 pri /a/)
   ← l
   ← primarne skupine tl, dl — 'vile, p'leli

r ← r

m ← m z izjemo izglasnega m v končnicah in nepregibnih besedah

n ← n

← izglasnega m, kadar ni analogično vzdrževan (v končnicah in nepregibnih besedah) — 'xodin, z b'raton, 'kaj: n 'kam'

← včasih n v izglasju — 'ogen, 'pe:n

i ← í v intervokalični poziciji, včasih tudi za vokalom v izglasju (kjer pa je morda analogičen) — 'te:ja 'tenja', 'me:ja, 'kuj 'konj', s vi:j (gen. pl.)

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

f ← w v izglasju in pred nezvenečim nezvočnikom

č ← t

š ← št kot fakultativna varianta poleg šč

g ← včasih d pred n, l — g'nes 'danes', g'le:tvo 'dletvo, dleto' poleg 'po:dne, d'nø, d'laka, d'lę:sna

x ← k, g pred k ali t — 'mexki, 'lexki (z možnostjo analogičnih posplošitev — nø 'xę:t proti 'lakti).

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z ustreznou asimilacijo na sledeče nezveneče in v izglasju.

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu, le s to razliko, da so akcentuirani zlogi, ki so bili pred akcentuiranimi kratkimi zadnjimi zlogi — 'kosa, 'bogat, 'megla.
- 3.32. Kvantiteta je kot v izhodiščnem sistemu, le da so vokali, ki so bili kratki akcentuirani, v posameznih primerih podaljšani, večinoma iz morfoloških razlogov.

3.4. Izguba glasov

- 3.41. Do izgube glasov prihaja samo v posameznih izjemnih primerih. Pogosto se izgubi le neakcentuirano veleščko obrazilo i v pl. in du. ('peče, 'pi:še). Za vokale prim. še 3.13, za skupine tl, dl, šč prim. 3.21 pri /l/ in 3.22 pri /š/. Zaradi morfološkega izenačevanja se odpravlja /j/ v fleksijskih oblikah pri samostalnikih na -r, -rja.